

Reisjärvi 2019

**Lähdekangas –
kivikautisen asuinpaikan
kaapelikaivutyön arkeologinen
valvonta**

Jaana Itäpalo ja Hans-Peter Schulz 13.1.2020

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen valvonnan Reisjärven Lähdekankaan kivikautisella asuinpaikalla (rekisteriportaalin muinaisjäännöstunnus 691010081). Työn suorittivat FM Jaana Itäpalo ja MA/FM Hans-Peter Schulz 31.5.2019 0,5 kenttätyöpäivän aikana. Valvonta liittyi Eltel Networks Oy:n sähköverkon kaapelointihankkeeseen Reisjärven Aholanmäen – Metsäperän alueella. Kohdealue sijaitsee Reisjärven keskustasta n. 4,5 km länsiluoteeseen Lestijärventien varrella Lähdekankaan tilan piha-alueella ja lähiympäristössä, mistä on löydetty useita kivikautisia esineitä ja tulisijan jäännös. Valvottu kaapelilinja kulki talolle johtavan ajotien länsireunassa n. 100 m.

Valvonnassa ei löytynyt merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta. Maaperän tai valvonnassa kohteen aiempien esineiden löytökohdista saatujen tietojen perusteella ei asuinpaikan ydinaluetta olisi sijainnut kaivulinjan alueella tai jos olisi, niin se on tuhoutunut. Maaperä kaivulinjalla on osin karkeaa kivikkoa, lähempänä taloa alkuperäiset maakerrokset ovat kokonaan tuhoutuneet n. 0,5-1 metrin syvyyteen.

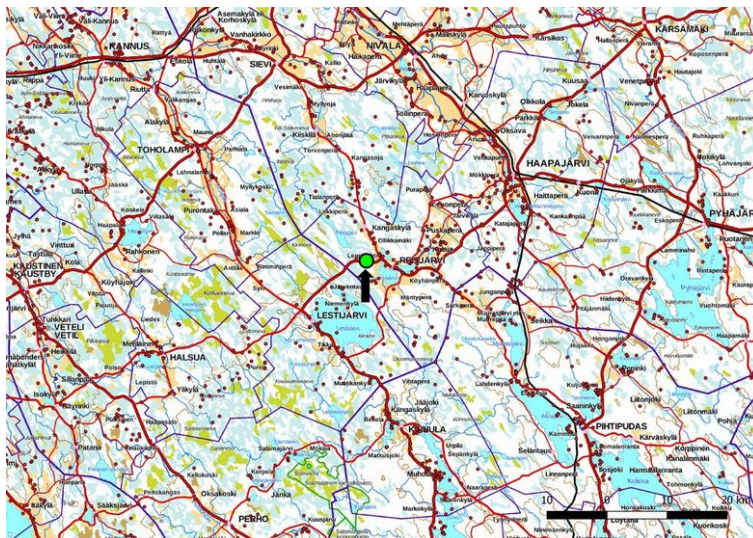
Sisällysluettelo

	S.
1. Perustiedot.....	3
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
3. Alueen maankäytön historiaa	5
4. Valvonnan kuvaus ja valokuvat	7
5. Tulokset.....	9
6. Kohdekuvaus.....	9
7. Aineistoluettelo.....	11

1. Perustiedot

Selvitysalue: sähkökaapelilinjausta n. 100 m Lähdekankaan kivikautisen asuinpaikan läheisyydessä
Tilaaja: Eltel Networks Oy
Laji: valvonta, tutkimuslupa MV/2047/05.01.00/2018
Kenttätyöaika: 31.5.2019 0,5 kenttätyöpäivää
Karttanumerot: TM35-lehtijako MML Q4133R (mk 1:20 000)
vanha yleislehtijako MML 2343 02 (mk 1:20 000)
Korkeus: n. 127,50-130 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Valvontalöydöt: -
Aiemmat löydöt: esineitä Reisjärven kotiseutumuseossa ?
Aiemmat tutkimukset: 1991 Markku Mäki vuoti, inventointi.

Kohde merkitty ympyrällä. Tunnetut arkeologiset kohteet pisteenä Museoviraston rekisteriportaalin mukaan Taustakartta Mml 12/2019.

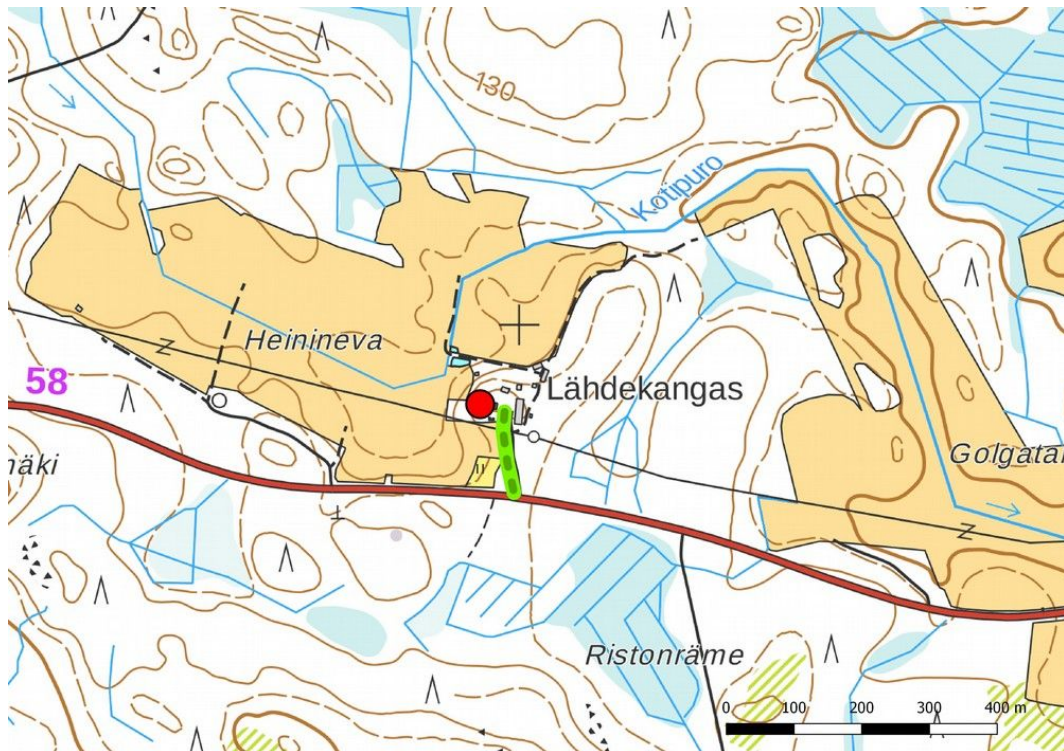
2. Lähtökohdat ja menetelmät

Eltel Networks Oy on tehnyt Reisjärvellä sähköverkon uudistamista, jossa olemassa olevia ilmajohtoja korvattiin maakaapelilla. Hankkeeseen liittyen Museovirasto edellytti kaapeliosuuden arkeologista valvontaa Lähdekankaan kivikautisen asuinpaikan alueella tai läheisyydessä. Kohteesta on löytynyt useita kiviesineitä sekä havaittu aikoinaan talon rakentamisen yhteydessä n. pari metriä halkaisijaltaan oleva palaneiden kivien ja hiilialue eli todennäköisimmin lieden pohja.

Kohde sijaitsee Reisjärven keskustasta 4,5 km länsiluoteeseen Lestijärventien varrella Lähdekankaan tilan piha-alueella ja lähiympäristössä. Valvottu n. 100 m kaivulinja sijaitsee talolle johtavan ajotien länsireunassa.

Esiselvityksessä arvioitiin kohteessa aikaisemmin tehtyjen arkeologisten tutkimusten tulokset ja löydöt. Lisäksi käytettiin GTK:n kallio- ja maaperäkartoja, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvia, korkeusmallia sekä laserkeilausaineiston pistepilviaineistoa sekä vanhaa karttamateriaalia.

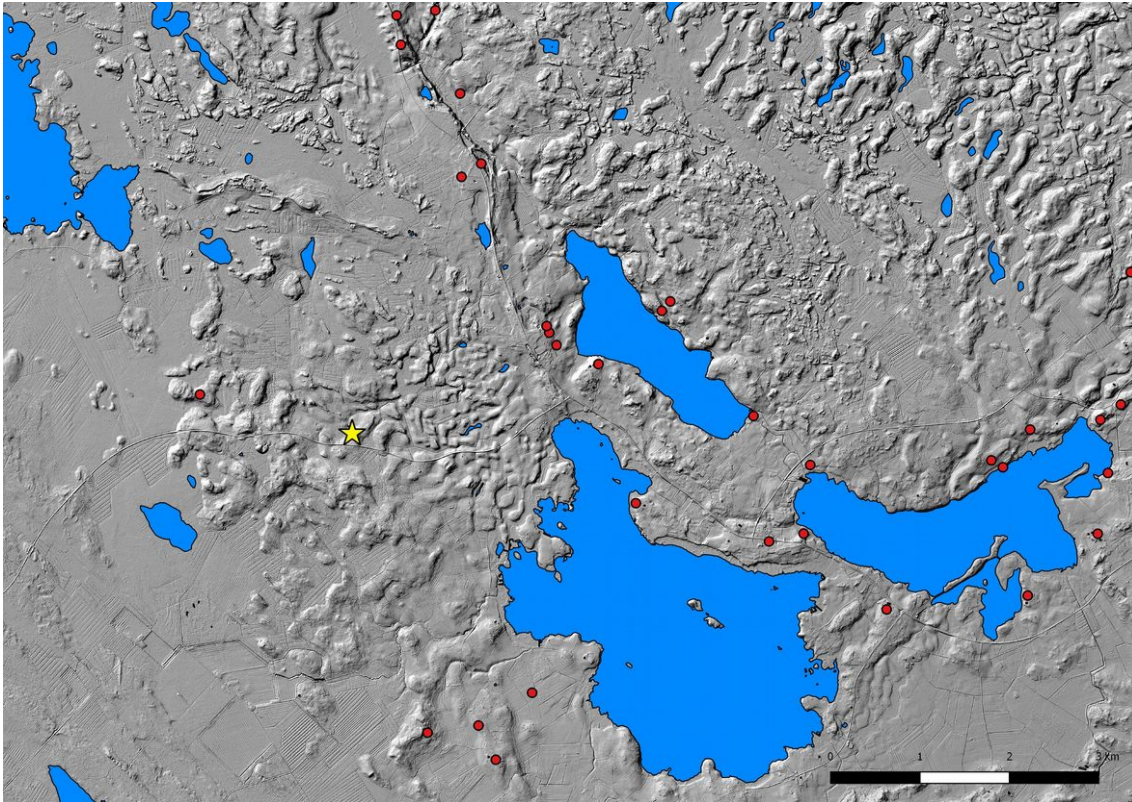
Kaapelin upotusta varten kaivinkone kaivoi n. 60 cm leveän ja 1 metrin syvyisen ojan. Kaivinkoneen kaivaessa seurattiin millaisia kerrostumia maakaapeliojassa tuli esiin ja tarkastettiin luonnollisista kerrostumista poikkeavat rakenteet, mahdollisiin kulttuurikerroksiin viittaavat värjäytymät ja hiiliesiintymät. Kaivonnasta nostettu maa-aines ja kivet tarkastettiin silmämääräisesti ja lastalla. Profiilia kuvattiin vähintään 5 – 10 metrin välein. Asuinpaikan rajaaminen ei kuulunut työhön, mutta kaivutyön edetessä voitiin havaita, missä kohtaa asuinpaikkaa ei todennäköisesti ole sijainnut kaivulinjalla. Valvonta tehtiin erinomaisissa olosuhteissa kuivassa ja aurinkoisessa säässä.

Asuinpaikan kohdekoordinaatit merkitty ympyrällä ja kaapelikaivanto vihreänä viivana. Taustakartta Mml 12/2019.

Lähdekangas ympäristöineen ortokuvalla. Tausta-aineisto Mml 12/2019.

Vinovalovarjostenrasteri 2 m DEM. Lähdekangas merkitty tähdellä, muut tunnetut arkeologiset kohteet punaisina ympyröinä. Nykyiset vesistöt sinisenä.

3. Alueen maankäytön historiaa

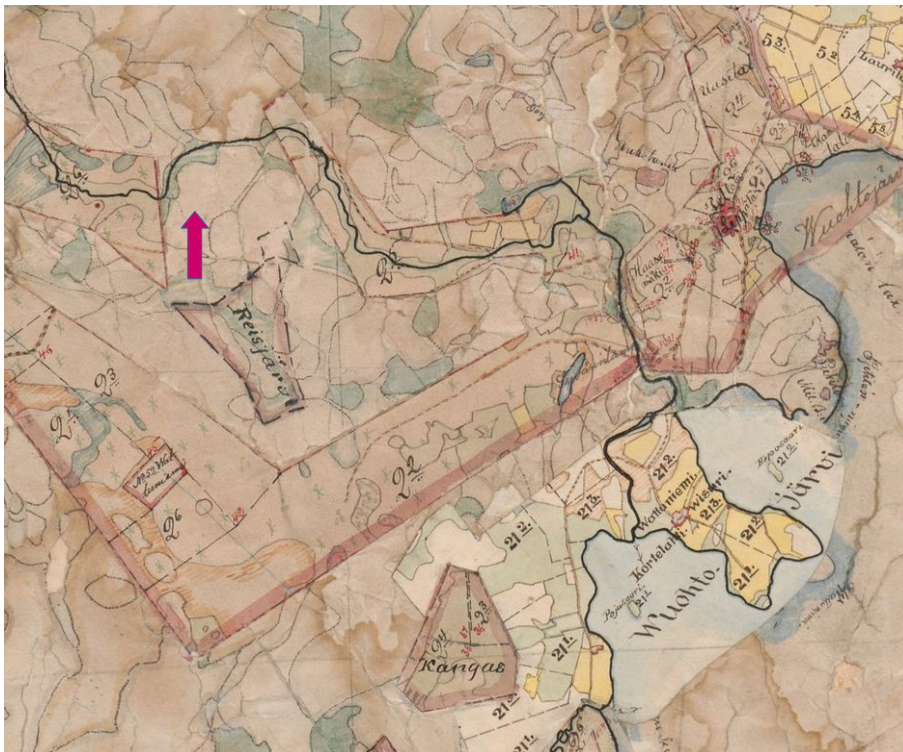
Esihistoriallinen aika

Alueella on voitu asua sijaintikorkeuden 127,50-130 m mpy perusteella jo mesoliittisena aikana yli 8500 vuotta sitten, jolloin Lähdekangas sijaitsi muinaisen Ancylysjärven rannalla, tuolloin Reisjärven nykyiset järvet kuuluivat laajaan merenlahteen, joka ulottui Kangaskylästä pitkälle Haapajärven suuntaan. Topografian perusteella Lähdekangas voidaan ajoittaa todennäköisimmin tähän vaiheeseen. Lähijärvien kurouduttua n. 500 vuoden kuluessa, paikka sijaitsi jo yli kilometrin etäisyydellä nykyisestä Vuohatjärvestä.

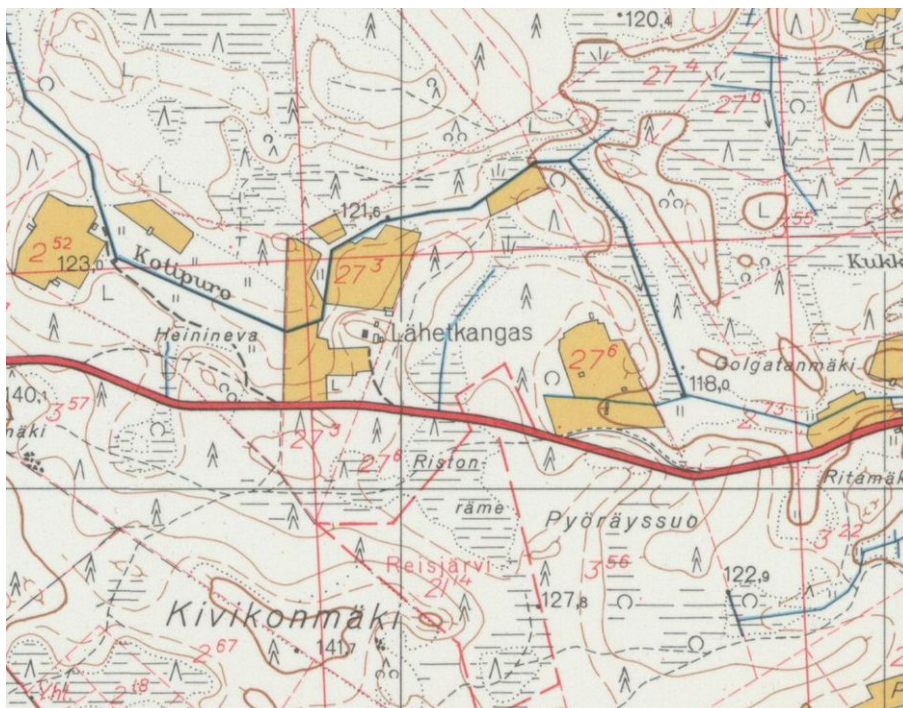
Lähistöltä Vuohatjärven ja Kiljanjärven rannoilta ovat paikalliset henkilöt löytäneet useita pyynnistä kertovia esineitä, mm. pallonuijan Kellonvälistä, kiviveitsen Aholasta ja reikäkiven Kumpula 2:sta. Ainakin jotkut löydöistä voivat ajoittua jo Ancylyus-vaiheeseen.

Historiallinen aika

Lähdekankaan talo on rakennettu II maailmansodan jälkeen. Pitäjänkartalle mäki ja sen lähialueet on merkitty metsäksi. Mäen pohjoispuolitse virtasi puro, joka laski idässä Vuohatjärveen, nykyisin puro on ojitettu ja suoristettu.

Ote 1800-luvun puolivälissä laaditusta pitäjänkartasta, jossa Lähdekankaan seutu oli metsää, pohjoispuolella virrannut puro on nykyisin ojitettu ja suoristettu. Lähdekangas osoitettu nuolella. Kartta: Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Reisjärvi pitäjänkartat.

Vuoden 1963 peruskartasta voidaan havaita, että tilan ympäristössä ei vielä sijainnut siinä määrin peltoja kuin myöhemmin. Kartta: Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

4. Valvonnan valokuvia

Kaapelilinja pohjoiseen ennen ja jälkeen konekaivuuta.

Piha-alueen osuus kaivettuna, kuva etelään.

Kaivulinjan pohjoispään länsiseinä piha-alueella.

Kaapelikaivanto pellon kohdalla, kuva etelään.

Kaivannon loppupää, kuva pohjoiseen.

Lähdekankaan asuinpaikan ydinaluetta sijaitsee talon eteläpuolisella ja lounaaseen laskevalla peltoalueella, kuva koilliseen.

5. Tulokset

Valvonnassa ei löytynyt merkkejä kivikautisesta asuinpaikasta. Topografian, nyt tehtyjen havaintojen ja valvonnassa saatujen tietojen perusteella kohteen aiempien esineiden löytökohdista, ei asuinpaikan ydinaluetta olisi sijainnut kaivulinjan alueella tai jos olisi, niin se on tuhoutunut. Maaperä kaivulinjalla on osin karkeaa kiviä, lähempänä taloa alkuperäiset maakerrokset ovat kokonaan tuhoutuneet n. 0,5-1 metrin syvyyteen

13.1.2020

Jaana Itäpalo

Hans-Peter Schulz

6. Kohdekuvaus

Lähdekangas

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	691010081	TM35-lehtijako	Q4133R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	234302
Tyyppi	Asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7055882.727 I: 392942.897
Tyypin tarkenne		N2000	Z 127,50-130 m
Ajoitus yleinen	Esihistoriallinen	Koordinaattiselite	Aiempi tieto
Ajoitustarkenne	Kivikautinen	Laajuus	Ei tiedossa
Valvontalöydöt		Menetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus, haastattelu
Aiemmat tutkimukset	Markku Mäki vuoti inventointi 1991	Aiemmat löydöt	Esineitä Reisjärven kotiseutumuseossa

Kuvaus: Reisjärven keskustasta n. 4,5 km länsiluoteeseen Lestijärventien varrella, Lähdekankaan tilan ympäristössä, pelloilla ja piha-alueella. Alue on melko pienialainen peltöjen ja idässä metsän ympäröimä mäkipaikka. Lähdekankaan talo on rakennettu viime sodan jälkeen, nykyään mäellä on asuinrakennuksen lisäksi useita tilarakennuksia.

Vuoden 1991 inventoinnissa oli saatu tieto, että peltöjä raivattaessa ja taloa rakennettaessa on löydetty useita, mahdollisesti kuusi kiviesinettä, jotka kuvauksen perusteella voisivat olla talttoja sekä reiällinen kiviesine, mahdollinen pallonuija. Esineet oli toimitettu museoon pallonuijaa lukuun ottamatta. Lisäksi tuolloin saadun tiedon mukaan talon paikalla on ollut halkaisijaltaan reilu parimetrinen nokisten ja palaneiden kivien muodostama "nuotion pohja". Inventoinnin aikana talon pellot olivat olleet kesannolla, joilla havaintojen teko oli vaikeaa. Talon ympäristö arvioitiin varsin perusteellisesti myllätyksi rakentamisen yhteydessä ja lisäksi pihamaalle oli tuotu täytemaata. Tulkittiin, että kysymyksessä on kivikautinen asuinpaikka, joka voi olla tosin pahoin tuhoutunut.

2019: Kohde oli ilmeisesti aika ennallaan vuoden 1991 inventointiin nähden. Paikallisen tiedon mukaan talon piha-alue on kaivettu useaan kertaan auki, ja sinne on tuotu täyttömaata, viime aikoina suurempia maansiirtotöitä ei kuitenkaan ole tehty, alueelta löydettyjä esineitä on luovutettu Reisjärven museoon. Mäellä on useita rakennuksia, joita ei ole merkitty vuoden 1984 peruskartalle. Talotien alkupäähän on pystytetty viime aikoina sähkömuuntamo. Kohdekoordinaatit on merkitty rekisteriportaaliin tilan päärakennuksen länsipuolelle kaivulinjasta n. 45 m länteen.

Kaivulinja alkoi Lähdekankaan talon kaakkoispuolelta piha-alueelta, missä alkuperäiset maakerrokset todettiin kokonaan tuhoutuneiksi. Havaintojen perusteella vaikutti, että jos asuinpaikan ydinaluetta on sijainnut kaivulinjan alkupäässä, olisivat jäänteet siitä tuhoutuneet, asuinpaikkaan viittaavaa, kuten esim. kvartsia tai palaneita kiviä ei kaivannon pohjoisosasta kuitenkaan havaittu. Piha-alueella ja pellon itäpuolella maaperä on hiekkaa n. 80 cm:n syvyyteen, missä maaperä vaihtuu saveksi. Kaivannon pohjoispäässä kaivannon yläosassa esiintyi paljon kiviä, jotka on tuotu täytemaan mukana. Pellon itäpuolella kaivulinjalla kiviä esiintyi vä-

hemmän, maakerrokset olivat tuhoutuneet n. 50 cm:n syvyyteen tai syvemmälle. Pellon kaakkoisnurkan kohdalta havaittiin kaivulinjan länsiseinämässä tiivis ja rajautunut n. 20 cm halkaisijaltaan oleva hiililäikkä sekoittuneessa maakerroksessa n. 50 cm:n syvyydessä, kohdalla ei esiintynyt palaneita kiviä tai muuta, joka viittaisi sen liittyvän paikan kivilohkautiseen asutukseen. Pellon etäpuolella kaivulinja kulkee pienen metsikön reunassa, missä esiintyy kivikkoista maaperää, isoimpien kivilohkareiden ollessa yli puolimetrisiä. Tämä osa kaivulinjasta todettiin maaperän perusteella epäpotentiaalisesti asuinpaikan sijainnille.

Paikallisilta henkilöiltä saatiin tieto, että lähialueella Lestijärventien eteläpuolella on poltettu hiilimiiluja sekä valmistettu lähialueella myös tiiltä.

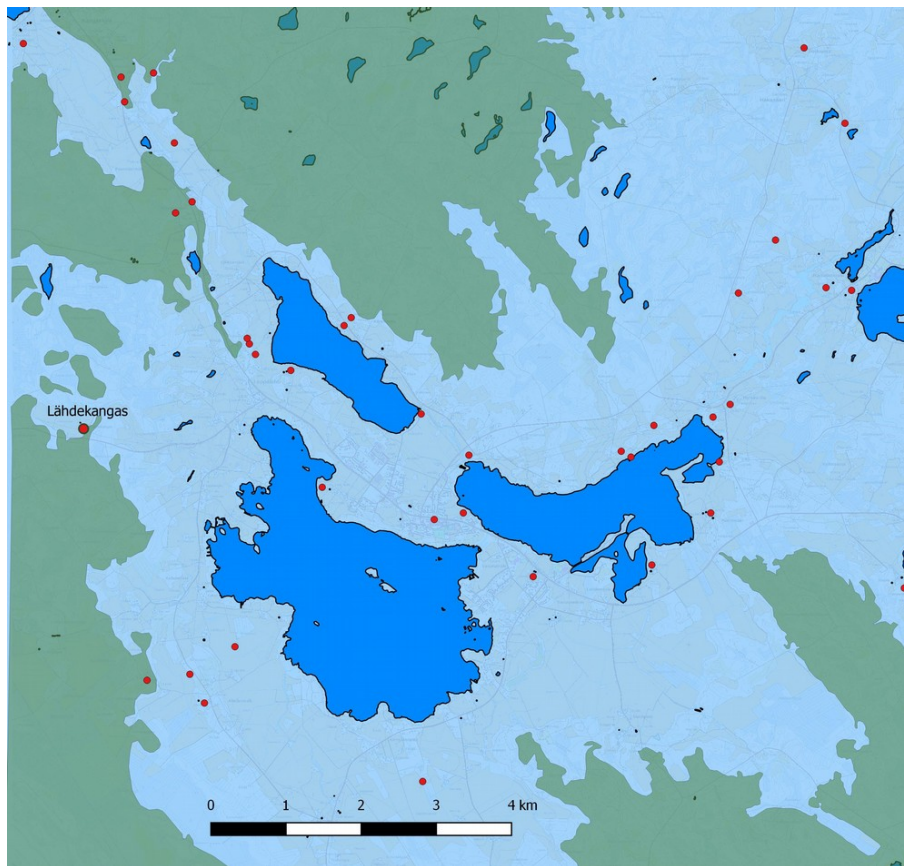
Vaikutusten arvio: valvonnassa ei löytynyt kaivulinjalta merkkejä esihistoriallisesta toiminnasta. Maakerrokset todettiin koko linjan alueella muokatuiksi ja tuhoutuneiksi vähintään puolen metrin syvyyteen, kaivulinjan pohjoispäässä suureksi osaksi melkein kaivannon pohjaan saakka. Kaivannon leikkauksesta pellon kaakkoispuolelta todettiin joitakin hiililäikkä, joita ei muiden löytöjen ja havaintojen puuttuessa voitu liittää esihistorialliseen toimintaan.

Hiililäikkä kaivulinjalla pellon koillispuolella. Sen ympärillä ei esiintynyt palaneita kiviä tai muuta, jonka perusteella hiili voitaisiin liittää paikan esihistorialliseen toimintaan.

Maakerrokset piha-alueella olivat sekoittuneita kaivannon pohjaan saakka, länsiseinämän yläosassa on sepelikerrosta.

Lähdekankaan sijainti Ancyclusvaiheessa 127,50 m mpy. Nykyiset vesistöt tummansinisenä. Tausta-aineistot Mml (5/2019) ja <http://www.syke.fi/avoindata>. Tunnetut arkeologiset kohteet merkitty punaisina ympyröinä.

7. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto, Reisjärvi, pitäjänkartat

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>
<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit arkeologia, <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>
Vanha kartta, <https://expo.oscapps.jyu.fi/s/vanhakartta/page/etusivu>

Kirjallisuus:

Reisjärven kirja. 1987.

Julkaisematon aineisto

Itäpalo Jaana, Peura-Lutunen hanke, Esihistoriallinen Metsänpeuranmaa. Leader-hanke, Lestijärven kunta 2011-2012.

Shulz Hans-Peter, Rannasiirtymistaulukko